

طاشينك
ارمنجوتى غزته
صاحبها: هاند ما مورانيان: ارمير

"TACHINK,"
JOURNAL ARMÉNIEN
QUOTIDIEN POLITIQUE & LITTÉRAIRE
Imprimerie Mamourian
SMYRNE

10 ՓԱՐԱ

ԴԱՇԻՆԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	ՏՐԳ.	ՎԵՑ.	ԵՌ.
ԻԶՄԻՐ	80	40	20 1/2
ՊՕԼԻՍ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ	108	54	27 1/2
ՍՏԱՆԲՈՒԼ	25	13	3/4

Համակներ պէք է ուղղել «ԴԱՇԻՆԿ»-ի
Խմբագրութեան
Rédaction du journal Arménien
«TACHINK»—Smyrne

Ձի հրատարակում ձեռագիրները չեն վերադարձուիր

10 ՓԱՐԱ

ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Երէկ, Պրն. Թորգոմի ձերբակալման
մասին Դաշինքի մէջ քանի մը տող գրեց
վերջ՝ Կեդրոնական Բանտը փոխադրել
գինքը տեսնելու:

Բանտին մուտքը նուազ զաւանթօրէն
ապաւորել էր քան Պոլսոյ Զոտիկէ-Դա-
րուսիներ կամ Մէլիտարնայէնը: Ներքը
չըմախակն խորքը բացուող պատուհան-
ներու երկայնքէ վանդակներուն ետին
բանտարկեալներու աշխարհը կ'ուզու-
նար, կ'աղմկէր, կը պոկտար:

Պրն. Թորգոմը զտալ բանտապետին
սենտակը՝ Զինուորական Ատենի նախա-
գահ՝ բարձրատիման սպայի մը հետ տե-
սակցութեան մէջ:

Սահմանադրական Թուրքիոյ բանտի
մը մէջ սաչալի մը բան փոխուած գտայ
որ քաղաքական բանտարկեալը կաշկան-
դուած չէր հոն իր խօսքերուն ու նիստ ու
կացին ազատութեանը մէջ: Պէտք չէր
զգացուի աշխատել խնայել ու գլխիկը
կեցուածքներ առնել պաշտօնանկերուն
առջև որոնք քաղաքապետ ու համեստ
երայի մը ունէին, առանց իրենց գերը
ընդլ մտնել վայրկեան մը գաղտնի:

Ներսէս կողմէ կարծիք ու անպաճոյճ սե-
փերուն վրայ կազմած, ստորոգող
ու սխալելի մը չըլտնարի, կրնայի խո-
սակցել հոտ բանտարկեալ բարեկամի
հետ՝ բանտապետին խորհրդապահ նա-
ուածքին տակ:

Ան ալ բան մըն է:
Պրն. Թորգոմ խոստումնաւոր, ընկճուած
չի թուիր իր գլխուն պայման աշխատան-
քին վերադարձնելու: Ան գործը փիլիսո-
փայորէն առած է, ինչպէս կ'ըսեն: Ու
առանց իր պաղարկելը կորսնցնելու, սո-
վորական իր աւելնող սծովը չանթիւր
կ'արձակէ՝ խօսքը բարձրատիման սպա-
յին ուղղելով:

— Դիտի հասկնա՞նք ևս ա՛ն Թիւրքիոյն,
ան Հիւսիսին...

Հիւսիսալի յոգուածը, որուն համար
Պրն. Թորգոմ կը բանտարկուի, աւելի
քան վեց ամսուան պատմութեան մըն է:
Թերթը առժամայէ կապարման գաղտ-
նաբանութիւնը էր, կատապալութիւնը խո-
րհրդին գէտ զատ բանալ ուղեր էր, բայց
վերջէն անդրադառնալով որ թէ՛ թեր-
թին զաղաքուրը և թէ՛ խորհրդին զատի
քաղաքը միանգամայն չէր կրնար օրինա-
կան ըլլալ, գործը յետաձգուել էր:

Անկէ ի վեր Պրն. Թորգոմը երբեք ան-
հանգիստ չուած չուէին: Ան եւրոպայ ճամ-
բորդը, Պոլսի վերադարձը, և ապա Իզ-
միր եկել էր ուր կը մնար չորս ամիսէ ի
վեր:

Ու, յանկարծ, առանց իրեն իմաց տը-
ւած ըլլալու, առանց գինքը դատարան
կանչելու, ի քաղաքայութեան կը դատեն
ու կը դատապարեն գինքը Պոլսի:

Երեք ամիս բանտարկութիւն և 110
լրուշ տուգանք:

Ու գործը հոս կը հասնի, Պրն. Թոր-
գոմ Բրէմլին մէջ գեղեցիկ առտու մը կը
ձերբակալուի, Կեդրոնական Բանտ կ'ա-
ռաջնորդուի, մինչ Հիւսիս փաշա Ս. Փե-
թիսպարեան մէջ իր վարչապետական մե-
ծագործութիւններուն յոգնութիւնը կ'առնէ
և Թիւրքիոյ փաշա՝ քաղաքական ասպարէ-
զէն միտնալուց՝ չենք գիտեր ո՛ր և ի՞նչ
կերպով կ'անցնէ իր ժամանակը... Ատիկ
պէջը, սակայն, որ այս գրաքննական պա-
տուհասումին մէջ ամենէն պզտիկ բաժինը
չունի, միշտ կայ ու կը մնայ պատենէյին

վրայ, Ատանայի հետադարձանք կարմիր
օրերէն առաքի մը վերջը...

Իզմիրի վայրէ, Մահմուտ Մուխթար
պէյ, որուն Պրն. Թորգոմի մասին ունի
յաւժ քաղաքականութիւնը յայտնի էր.
ինքզինքը հարկադրուած զգաց ցաւ ի
սիրտ համակերպելու Պոլսէն եկած վճիռին
և իր երէկուան բարեկամը իր այսօրուան
բանտարկեալը տեսնելու:

Զինուորական Ատենի նախագահ՝
բարձրատիման սպան պիտի մեկնի: Պրն.
Թորգոմ կը խնդրէ անկէ որ վայրկեան զիմ
և՛ եթէ կարելի է՝ 3-4 օր թողտուութիւն
տրուի իրեն ազատ չընկու որպէսզի իր
գործերը Իզմիրի մէջ կարգադրել ետքը
Պոլսի երկայ իրօքաբանը կրնա:

Սպան կը խոստանայ միջնորդել:
Միշտ կը մնանք պահ մը:

— Ի՛նչ, նայինք, Թորգոմ, ի՛նչպէս ևս
ներսը:

— Զիս նախ տարին մարդատարանն-
րուն մէջ գրին... Շատ մանքիկ են պա-
րան մարդատարանները, չուտով բարեկա-
մայանք, ևս սխալելի հրամայուցի իրենց.
անոնք ալ սուրճով մը մեծարեցին զիս...

— Սենտակը ի՛նչպէս է...

— Հիմապէ՛, այնպիսի որ պիտի խնդրեմ
քննէ որ երկուս վերմակ մը բերես տու-
նէս... Բարեկալաքար ևս վարժուած եմ
կարծի տեղ պատկեր... Միւս անպատե-
հալութիւններուն հետ ալ՝ որոնք չեն համար
վեր, պիտի ջանամ հաշտուիլ... Մի՛ մոռ
նար քուաշիքի առարկաները...

— Ժամանակը ի՛նչպէս պիտի սպան-
նես...

— Սպաննե՛ր մի, այդ կողմէն անհո՞գ
եղիր, հոս տնային գործ ունիմ տեսն
լիք... Ինչո՞ք արդէն կէս օրէն խիւր այս
չափ բան նոթադրած եմ...

Եւ Պրն. Թորգոմ առջիւ կը դնէ մա-
տիտով օրոտուած թուղթերու գէղ մը.
իր բանտային տպաւորութիւններուն նո-
թագրութիւնը...

— Սքանչելի, կը յարեմ, զգայացունց
հատորի մը նիւթը պիտի ամրաբերես հոս...
Ի՛նչ օպիւն քիզի՞ պէս ճարպիկ լրագրողի
մը համար...

Ու կը խնդանք քրքշալի: Պրն. Թոր-
գոմի բանտապետին առաջին փորձառութիւնը
չէ ասկիւ: Ան Ռուսիայի մէջ ալ՝ իր
ամենի ազգայինութեան երեսէն՝ աստիկ
թիւիկի մը եկած է. ու հոն ապրած բան-
տարկութեան իր պատմութիւնն՝ ըրած է
«Un Anniversaire de Ste Marie» անունով
շահեկան գրքիկի մը մէջ:

Բայց ժամանակը կ'անցնի, Բանտին
գնեցնուած գացուելէն առաջ, մեր բան-
տարկեալին պետքերը հոգալու է: Բարե-
բաղդաբար Մէլի Պուպլին ներս կը մտնէ.
մինչ ևս գուրս կ'ըլլիմ, կտաք մը կը նետ
ուռն ու տեսչատարափ անձրիին տակ կը
չտապան Պրն. Թորգոմի տունը:

Կէս ժամ վերջը հաղիւ կը հասնիմ
բանտ, և սահա՛ փախուծի չկողորդ կը հնչէ:
Պրն. Թորգոմին բարե հանգստութիւն
կը մաղթիմ բանտին մէջ անցնելիք իր
առաջին գիշերուն համար և բարեկամ-
ներու ուղղած իր բարեկեցութիւնը բեռնաւոր
կը մեկնիմ:

Իրիկուան, Դրէմլը, մօտս կուգայ
բարձրատիման սպան և կը հաղորդէ թէ
վայրկեան զիմած է և տեղեկացած՝ թէ զրո-
քաղաքար կարելի չէ մէկ քանի օրուան
համար ազատ ձգել Պրն. Թորգոմը, թէ
միակ բանը որ կրնայ անոր թողտուութիւն
իր անմիջական փոխադրումն է Պոլսի,
ուր լաւագոյն գիւրքի մէջ պիտի ըլլայ
ինքզինքը պաշտպանելու:

Եւ Պրն. Թորգոմ, Իզմիր եկած էր իր
Լիպիտալը վերականգնանքներու մեջոցներն

հետապնդելու, ու մտքէն չէր անցնի որ
իր սիրելի հանդուցեալը զինք Իզմիրի մէջ
բանտարկութեան պիտի ժամենէր յանկարծ,
և բանտին ճամբով Իզմիրէն մեկնելու...
Բայց իրեն պէս անվնաս ու կորովի պա-
քարայի մը համար թերեւ այս արկածն
ալ իր միակերպար վաղորդանքն ունենայ:

Բոլոր սրտովս կը մաղթեմ որ այդպէս
ըլլայ: Ու տարակցա չունիմ գէթ որ այս
պարագային օտմանեան «ազատ» ժամուկի
կողարարեցութեան համակրանքն իրեն հետ
է իրեն բարոյական դրամիկը:

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՆԻԱՆ

ԱՄՐՈՒՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՐՈՒՆԵՐՈՒ ՀՈԳԻՆ

ՊԱՌԻՍ Ա.

ԱՄՐՈՒՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԱՏԱԿՆԵՐԸ
ԱՆՈՅ ՍՏԱՆԲՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵԱՆԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԸ

Սովորական խնամով ամբոյս բար
կը նշանակէ որ և է անհամարու հաւա-
քուած մը, ի՛նչ որ ալ լրաց անոնց ազգա-
նութիւնը, զբաղուած կամ սեւոր, և ի՛նչ
որ ալ լրան նաեւ զանոնք համարող
զիտուածները:

Հոգեբանական տեսակետով՝ ամբոյս
բարը բոլորովին տարբեր նշանակութիւն
մը կ'առնէ: Տրուած կարգ մը պարագա-
ներու մէջ, և միայն այս պարագաներուն
մէջ, մարդը համախորհում մը կ'առնանայ
նոր յատկանիշներ սրնք չաա կը տարբե-
րին այդ համախորհումը կազմող անհատ-
ներու յատկանիշներէն: Գլխավոր անձնա-
ւորութիւնը կը ջնջուի, բոլոր միութեանց
զգացումները և գաղափարները միեւնոյն
ուղղութիւնը կը ստանան: Հաւաքական
հոգի մը կը կազմուի, անշուշտ ժամանա-
կաւոր՝ բայց խիստ որոշ և յստակ յա-
կանիշներով: Այն ատեն հաւաքականու-
թիւնը կը կազմակերպուած ամբոյս մը,
կամ եթէ կազմէ՝ հոգեբանական ամբոյս
մը: Ան կը կազմէ միակ մարմին մը և
կ'ենթարկուի անթոխնելու մեային միու-
թեան օրենքին:

Անկերտ է թէ, քաղմութեւ անհատներ
լսի պատահարաւ քով քովի գտնուելով
չէ որ կազմակերպուած ամբոյսի մը հան-
գամանքները կը ստանան: Առանց ո՛ր և է
զորչ նպատակի՝ հրապարակի մը վրայ հա-
ւաքուած հագոր անհատներ երբեք առ-
բոյս մը չեն կազմեր հոգեբանական տե-
սակետով: Անոր մասնաւոր յատկանիշները
ստանալու համար՝ կարգ մը զբոբիչներու
ազգեկցութիւնը պէտք է. որոնց բնային
ձգեկու առիթը պիտի ունենանք իր կար-
գին:

Գլխավոր անձնաւորութեան ջնջուելը
և զգացմանց ու մտածումներու ուղղու-
թիւնը՝ գէպի որոշեալ կողմ մը, որոնք
կազմակերպուելու վրայ եղող ամբոյսին
առաջին յատկանիշներն են, ամէն անգամ
բազմութիւն անհատներու միութեանում
մէկ կէտի վրայ ներկայութիւնը չեն են-
թադրել: Բարեմ անձնաւոր հաղորդու-
անհատներ, որոշ ժամանակներու մէջ,
ինչ ինչ բուռն յազդումներու ազդեցու-
թեան տակ, ինչպէս, օրինակի համար,
ազգային մեծ գէպք մը, կրնան ստանալ
հոգեբանական ամբոյսի մը հանգամանք-
ները: Այն ատեն կը բաւէ որ ո՛ր և է
զիտուած համարութիւն զանոնք՝ որպէս զի
իրենց արարքը ամբոյսներու տարբեր
յատուկ եղող մասնաւոր հանգամանքները
ստանայ, Երբեմն կէս երկուսանակ մար-

դիկ կրնան հոգեբանական ամբոյս մը
վաղմիկ, մինչդեռ զիտուածով հաւաքուած
հարկաւոր մարդիկ կրնան ամբոյս մը
չի կազմել: Միւս կողմէն, ամբողջ ժողո-
վուրդ մը, առանց անկերտ համախորհու-
թեան, կրնայ ամբոյս դառնալ կարգ մը
ազգեկցութիւններու ներգործութեան տակ:

Երբ հոգեբանական ամբոյս մը կազ-
մուի, առժամայ բայց որոշ ընդհանուր
հանգամանքներ կը ստանայ: Այս ընդհա-
նուր հանգամանքներուն վրայ կ'աւելնան
մասնաւոր յատկանիշներ որոնք իրարմէ
կը տարբերին ամբոյսը կազմող տարրերուն
համեմատ և որոնք կրնան փոխել անոր
մասին կազմութիւնը:

Ուրեմն, հոգեբանական ամբոյսները
կրնան զատակարգութեան մը բաժնուիլ,
և երբ այդ զատակարգութեամբ զբաղե-
լու կարգը գտց, պիտի տեսնենք՝ թէ ան-
համար, այսինքն անհման տարրերէ
կազմուած ամբոյս մը, համարձեք այսինքն
աւելի կամ նուազ նման տարրերէ կազ-
մուած ամբոյսներու հետ միեւնոյն յատ-
կանիշները կը ներկայեն, և այս ընդհա-
նուր յատկանիշներուն քով այնպիսի մաս-
նայատկութիւններ՝ որոնցմով կարելի է ի-
րարմէ որոշել զանոնք:

Բայ ամբոյսներու զանազան տեսակ-
ներուն վրայ խօսելէ առաջ, պէտք է
քննենք նախ ամենուն հասարակ եղող
յատկանիշները:

Դիւրին չէ ձգտութեամբ նկարագրել
ամբոյսներուն հոգին, որովհետեւ անոր
կազմակերպութիւնը կը զանազանի ո՛չ
միայն չեղին և հաւաքականութեանց
կազմութեան համեմատ, այլ նաեւ բնու-
թեան և տարածման համեմատ այն զըր-
դոյններուն որոնց ենթարկուած են այս
հաւաքականութիւնները: Բայց միեւնոյն
գիտարութիւնը կը ներկայանայ ո՛ր և է
անհատի մը հոգեբանական ուսումնասի-
րութեան մէջ: Վէպերու մէջ միայն կը
տեսնուին այնպիսի անհատներ որոնք ի-
րենց ըզմանակ կեանքի ընթացքին՝
հաստատ ու անփոփոխ նկարագիր մը
կ'ունենան: Միայն միջավայրերու միա-
կերպութիւնն է որ կը ստեղծէ նկարագիր-
ներու առերիւթ միօրինակութիւնը:
Ուրիշ տեղ ցայտ տուած եմ՝ թէ բոլոր մը-
տային կազմութիւնները իրենց մէջ կը
պարունակեն նկարագրի այնպիսի համա-
բաւորութիւններ որոնք կրնան երևան
զալ միջավայրի յանկարծական փոփոխու-
թեամբ: Այսպէս է որ ամենէն հատադի
Գծնախօսութիւններուն մէջ կը գտնուէին
անվնաս քաղքեկներ որոնք՝ սովորական
պարագաներու մէջ հանդարտիկ նօտար-
ներ կամ առաքինի առնեալայններ կրնա-
յին ըլլալ: Փոթորիկը անցնելէն վերջը ա-
նոնք վերադառնալով արդէն իրենց հանդարտ
քաղքեկի ընթացքին նկարագրի: Նախ-
ընթան անոնց մէջ գտաւ իր ամենէն հո-
ծառանքը:

Հոս անկարելի ըլլալով ուսումնասիրել
ամբոյսներու կազմութեան բոլոր սատի-
ճանները, ամենէն աւելի նկատողութեան
պիտի առնենք ամբոյսները՝ իրենց կատար-
եալ կազմակերպութեան փուլին մէջ: Այս
կերպով պիտի տեսնենք ինչ որ կրնան ըլ-
լալ անոնք, բայց ո՛չ թէ ինչ որ են միշտ:
Կազմակերպութեան այս յառաջացիկ շըր-
ջանին է միայն որ ցեղին տնտեսական և տի-
րոջ նկարագրին վրայ կ'աւելնան կարգ մը
նոր և մասնաւոր յատկանիշներ, և ուր հա-
ւաքականութեան բոլոր զգացումները և
մտածումները նայնորինով ուղղութիւն մը
կը ստանան: Ահա՛ այն ատեն միայն երևան
կուգայ անթոխնելու մեայնութեան հոգե-
բանական օրենքը:

Ամբոյսներու հոգեբանական յատկանիշ-

ներէն ուսանք կրնան անձառ անհասանքու վրայ ալ տեսնուիլ, ուրիշներ ալ, բնորոշ-կանակը, բացարձակապէս իրենց մասնա-յատուկ են և միայն հաւաքականութիւն ներսը վրայ կը տեսնուին: Այս մասնաւոր յատկանիշներն են զորս պիտի ուսուցնա-սիրենք ամենէն առաջ՝ ջրոյ տալու հա-մար անոնց կարեւորութիւնը:

(Շարունակելի) ԿԻՒՍՈՒՄԱՎ ԼԵՊՈՆ

Հ. Բ. ԸՆԳՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ-ԳԱՂՈՒԹԸ

Պէտքով աշխարհագրական դիրքով հա-կառակ եգիպտոսի այնքան մօտիկ ու գը-րեթէ իր քովիկը ըլլալուն, այնքան ալ հե-ռու կը մնայ Հ. Բ. Ընգհ. Միութեան կեդրոնէն:

Հ. Բ. Ընգհ. Միութեան բազմակերպ կը տարածուին ու կ'երկնման մինչև Լե-րապա, Սմերիկա ու Հնդկաստան ու գե-ռափնիքի ծիւրէր կ'արձակէ Կ. Պօլիս, Իզ-միր ու Թուրքիոյ զանազան հայակեղան քաղաքներուն մէջ. սակայն Պէտքովի Հայ գաղութը թէև քանակով քիչ, բայց նիւ-թականով բարեկեցիկ, անտարբեր կը մնայ անոր հանդէպ, հիւրընկալի ու տարածել չուզիր այդ պատկառելի Միութիւնը իր պղտիկ չընթանալին մէջ:

Անգղայ գաղութ, որ Հայութիւնէ ան-ջատուած, օտար զանգուածի մը պէս չի լսել կը կեդծէ ու անուր կը ձևացնէ ինք-զինք հանդէպ այդ բարերար ու հանրօ-գուտ ձեռնարկին, փրկարար Միութեան որուն չուզէ արդէն Ազգին ամենէն լուրջ ու ամենէն խոհական ու նշանաւոր անձ նաւորութիւնները բարեկամ են, ու ի-րենց ամբողջ ուժը կը թափեն անոր հի-մերը ալ աւելի ամրացնելու, ալ աւելի զօրացնելու ու վերջապէս զայն զարծնե-լու Ազգային փրկարար Միութիւնը մը:

Դեռ, այսպիսի ազդեցին Ընգհ. Միութեան մը ձեռք կ'արկածել չուզէր Պէտք-ովի գաղութը, կը զայն ալ իր աջակցու-թիւնը, ու սրտի անկողնէ բարախաւմ մը չըզգար անոր հանդէպ. ու վերջապէս ա-մենապարզիկ մէկ ճիւղը ըլլալ չի փախաքիւր այդ հսկայ կաշնիկին՝ որուն չուքին ներքի պիտի հովանաւորուէին, պիտի հանդէպն այնքան տարիներէ ի վեր, առաքին ու տապին, ձիւնին ու բուքին ներքե տառա-պան, չարաւորուած ու իր գոյութիւնը, կիանքը վտանգի ենթարկուած ազգի մը զաւակները, սիրունդի մը շատաւիշները:

Հոգեւոր Տեսուչներ՝ Սարգանան վար-գապետ՝ որ այնքան յանգուած կ'երեւաւ ու այնքան եռանդ ու կորով կը ցուցնէ Ազգային ու եկեղեցական գործերուն մէջ, ու այնքան հաւանաւորութիւնով ազգային խնդիրներուն մէջ, իբր չինիլ ու գործունե-կայ՝ վախճի մատուցին պատերը կը փը-ցունէ զայն ընդարձակելու զիտումով, ինչու առաջնորդ չի հանդիսանար այդ-պիսի հանրօգուտ միութեան մը համը դնե-լու իր տեսլութեան օրով, Պէտքովի Հայ-գաղութին մէջ. միթէ այսպիսի ձեռնարկ մը նուազ պատիւ, նուազ փառք կը բերէ իր անունը, իր համբաւին, ու այս եղանակով նուազ օգտակար զարձան, նուազ ծառայութիւն մատուցած կըլլայ իր ժողովրդին, իր ցեղին հանդէպ:

Թող չի վշտանայ, չի ցաւի Սարգա-նան Հայր-Սուրբին, եթէ ըսենք թէ՛ ար-դէն մեր կղերականներու մեծամասնու-թեան գործունեութիւնը շատ անպատշաճ սահմանափակուել է եկեղեցիներ ըն-դարձակելուն, վերնաուուն մը, կամ Ա-ւագան մը չինելուն, զանգապատուն մը բարձրացնելուն ու տար նման ձեռնարկ-ներուն մէջ. անդին, սահագին գործեր, կենսական ձեռնարկներ՝ որոնք ժողովուր-դին ա'լ աւելի օգտակար, ա'լ աւելի նպաս-տաւոր պիտի զառնային, երեսի վրայ կը մնան անտես, անխնամ ու լքուած:

Սարգանան վարդապետ, եթէ կը փա-փաքի իր տեսլութեան օրով անպատշաճ օգտակար բան մը ի դուռն հանել, կամ յիշուելու արժանի յիշատակ մը թողուլ իր ետին, այդ պարագային պէտք է որ Կի-լիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին ու Արշարունի Սրբազանին օրինակին հետեի ու անոնցմէ օրինակուելով առաջին առթիւ ձեռք առ-նէ Հ. Բ. Ը. Միութեան գործը, ու տա-րածէ զայն իր հօտին մէջ, ու այսպէս,

լոյրորովին տպահով ըլլալ թէ, այդ Միութեան չենքին ալ մը ապուս հայկաթիկը իրեն համար աւելի մեծ համարու մը, ա-ւելի փայլուն անուն մը կ'ապահովէ հան-րային չընթանալին մէջ, քան պատ մը նեղցունել ու մատուտ մը ընդարձակել:

Հ. Ս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ԴՊՈՊՈՆԵՐՈՒ ԶՈՒՐԶԸ

Երկուս վարժարանայ ծնունդ ՏԻՍՐ ԹԱՄԱՍ ՊՈՆԱՅԵԱՆԻ

Կարգադի ձեր յարգութեանը իմ հաս-ցէիս մասնաւորապէս ուղղուած սպտոնա-լից տողերը և ցուցնայ յոյժ: Յաւելցայ, ո'չ թէ, որովհետ յարգական տաննա-պարզ քննադատութեան մը արժէքը զը-նահատելու հասկացողութեան իսկ կը պակսի ձեր մօտ, այլ որովհետ անբա-ցատրելի ուսուցումով մը ծանրակշիռ համե-մանաւորութիւններ տալով իմ բարեկա-կամ ցուցմունքներուն, ու զեր էք զործը տանիլ մինչև հոն՝ ուր ո'չ մէկ ստակական անհատ պիտի ներէր ինքզինքին, իմ'ոչ թէ աշխարհի մէկը՝ որ ազգին օրինաւոր իշ-խանութիւնէն կարգեալ ու վճարեալ պաշ-տօնեայ մը ըլլալուն՝ աւելի քան երբէք պարտաւոր էր պատկառ կալ ազգ. իշխա-նութեանց դատելու և դատաւարութիւն տուելու իրաւունքներուն հանդէպ: Ինչ կ'ապացուցանէ ձեր յատ ընթացքը. ս'տ թէ՛ դուք տակաւին չառ ու չառ հետի էք ըմբռնել վեհութիւնը այն պաշ-տօնին՝ որուն՝ մեր կողմ բաղդէն՝ կուգուած էք աւելի քան տասը տարիէ ի վեր:

Դուք, լոյսի պաշտօնեայ, վաղուց ի վեր վարժուած խաւարի մէջ խորխորա-լու, երկեղ կըզգար լոյսի ամենափոքր ծուկին մը կայծկոտայն ու երբ բարեկա-խան թրիւնը մը՝ ճշմարտութեան լաղ-տեր ի ձեռքի կուգայ բեկեթի ճանաչ մը պտտցնել այն խաւարակուած աղջակներն մէջ՝ ուր դուք ձեր գոյութիւնը կը պահ-պանէք, կը շնորհք խորհի, և չէք վա-րանիք «հրէհ կայ» պոռալով չորս կող մերկիւ հրձիգներ որոնել:

Գէթ այս տպաւորութիւնը թողուցին իմ վրայ Դաշինի մէջ հաստատուած ձեր այն զորդալից տողերը՝ որոնցով հրաւիրած էիք զիս մինչև ութը օր այս էջերուն մէջ հաստատուած քննադատա-կաններուն հայելը տալ, հակառակ պա-րագային սպառնալով ընել այն ինչ որ կ'ընեն այսօր տիրող տարրի օտկանները՝ զաւատի իրաւագուրի հայութեան ցուերը ցուցադրող հայութիւններու դէմ: Շիտա-կը ծախահարկի չարմախակալ:

Լրագրական գրուածքի մը համար, առտուն կանուս գրասենեակից դրան առջև տնկուած և լալիքներով ներկայու-թեանը բացատրութիւններ պահանջող ու-սուցչի մը հայել տալու հարկադրուել, բերանին տակաւին կայծ հոտող անմեղ և անզիտակից ուսանողներու կողմէ ծեծ ուտելու սպառնալիք ընդունել, վարժա-պետանոցի դաւանութեանը բոլորով արժա-նայարգ տեսչի մը կողմէ ութ օրուան պայմանաժամով վերջնադիր մը տոտնալ, ասոնք այնպիսի զմեղակ երեղոյներ են որ ալաւայ մտածել կուտան մեղի՝ թէ տակաւին շատ հեռացած չենք այն օրերէն երբ ճշմարտութեան ձայնին արծառնող ըլլալէ առաջ, պարտաւոր էինք կենսաբեր-նիս ապահովադրել, կամ, ինչպէս կ'ըսեն ռաւիօրէն, «հողինիս ինչպէս դնել»: Ասի-կա տխուր է, ստիպի, այնքան աւելի տխուր, որքան մտածենք՝ թէ խօսքի, գրչի՝ ու կարծիքի ազատութեան այս նոր-օրինակ բռնակալները մեր լուսոյ և իմա-ցականութեան ուսման խնդիրն են: Վեր-ջացներք սակայն այս խորհրդածութիւն-ները և դառնանք մեր նիւթին:

Երկար չի պիտի գրեմ, որովհետ ո'չ Դաշինի սուղ էջերը կը ներեն այդ բա-նին, ո'չ ալ մեղ՝ վաճառատանց պաշտօն-եաներուն՝ իրաւունք տրուած է առաւօտ-եան ժամը 10էն գործերնիս ձգելով տուն երթալ և յօղուած գրեթէ զգալով: Բնտի, առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, պիտի բաւականանամ միմիայն սա կէտը սպառնացանիկով՝ թէ ձեր փառատրեւրու-նէրը ո'չ թէ զիս այլ զձեզ դատաւարութե-լու կը ծառայեն:

Ա.— Ձեր ամբողջ մտահոգութիւնը այն եղան է՝ թէ ինչու համար ուսանո-

ղութեան գաղթակցութիւնը պատճառող երգութիւններ հրապարակ հանախ, երբ կ'ըմտակի միջոցներ չեն պակսիր՝ զեզծա-նոցները կարգի կ'առնի բերելու. սակայն աւելի ձախող տրամադրութիւն չէ կու-րելի երեւակայել:

Ինչու գաղթակցութիւն աշակերտներ, լսելով կամ կարգադր իրօրութիւններ՝ զորս կանխա-տեսած ու գիտած են նոյն-իսկ իրենց սեղանական աշխարհով:

Բ.— Կը հաւատուէք թէ շահախնդրա-կան և զիտումաւոր են մեր քննադա-տութիւնները. չա'տ բարի, թո'գ այդպէս ըլլայ. թո'գ մենք ինքզինքնիս տեսուչ, վարժապետ կամ հրապարձու չինել տա-լու նպատակաւ քննադատած ըլլանք. հապա տա հրաժարալ Ուսուցման խորհրդին ներկայ գաղութական տարեկըն-դին սկիզբ հրատարակած չորհրդից յայ-տարարութեան մէջ՝ սանկ պիտի բնենք. նոյնի պիտի բնենք քոյն խիւր սպրդած «Վարժարանայ բարոյականին մը» պի-տի տրուի» խօսքերը ինչ կը նշանակեն. միթէ վարժարանին չենք բեր անբարոյա-կանացած էին և զանոնք բարոյականա-ցնելու պիտի աշխատուէր: Դարձեալ ինչ բացատրութիւն կուտար նոյն խորհրդի մէկ անգամին՝ Դաշինի. Գրողը թիւին մէջ հրատարակած «Իզմիր քաղաքին հա-մար գաղութներու ներկայ ամօթալի վիճա-կը» արարեութեան ամօթալի բառին: Այլ խօսքը չեմ ընել ո'չ Թալիսիանի «Արեւիկան Մամուլ»ին մէջ՝ «Ազատութեան դրօշին տակ» վերնագրով հրատարակած ջախջա-խիչ յօդուածներուն, ոչ Գոճապահեանի նոյն հրատարակողին վարած օրաթեր-թիւն մէջ միևնոյն հաստատումները բնելուն և ո'չ ալ «Կայծակ»ի կայծակնացալոյ յայտ-նութիւններուն հանդէպ ձեր պահած լու-թեանը:

Գ.— Դիւրբոյնի Տեսչին խնդրոյն առթիւ, ինքզինքնից և ուսուցչու շինքը չքմեղելու նկրտած էիք, այն առարկու-թեանը թէ՛ ձեզմէ առաջ Առաջնորդ, Վարչութիւն, Ուսուցչ. Խորհուրդ, Ժո-ղովուրդ, Ժամկէտ, են. պատասխանատու են. այդ մասին իմ կարծիքս շատ պարզ է. եթէ դուք, ձեր Տեսչութեան բարձր ու նախնական պաշտօնին գիտակցութե-նը ունենայիք, առանց վայրկեան մը յա-պաղելու՝ պիտի երթայիք լսելիք ուր որ անի էր. «Կամ ես կը հրաժարեմ, կամ ան պէտք է հրաժարի»: Գուք չըրիք այդ բանը, չունեցաք այդ քաջութիւնը, դուք որ համեմատաբար շատ աւելի անկողնոր խնդիր մը, այն է՝ ուսուցչի մը աշակերտ ծեծելու մատերնից փաթկումով աշխարհ-արարատ իրար անցուցիք, լրագրութիւնը աղմկեցիք և բարեմիտ փաստարան մը ձեզ օժանդակ ունենալով՝ ըրիք չըրիք ապագայ խստամտակց ուսուցչի մը օտքը դուրս նետել տուիք վարժարանէն, և ի հօրէ որք զաւատացի ինչո՞՞ ուսուցչուհի մըն ալ մէկ ամսաթուակը կտրեցիք՝ ձեր մերձաւոր մէկ ազգականին գաւառի քիչ մը լացուցած ըլլալուն համար, ինչպէս կ'իմանաք ի լոյս:

ՀԱՄԱՅՆԱԿ Դ. ԳԵՂԵՆԵԱՆ

(Մնացածը վաղը)

ԱՐԶԱՊԱՊԱՆԳ

ՏԻՒՆԱՆ ԱՐՄԵՆԵԱՆ

Երկուշաբթի իրիկուն Սրբիկոնի մէջ տեղի ունեցած «Ֆրու-Ֆրու»ի ներկայու-ցումը կանխաւ եղած ազգաբարութեանց հակառակ:

Իզմիրի թատերաւէր ազգայինները շատ բանաւոր ու արգարացի պիտի գըտ-նեն այս ալամայ յետաձգումը, եթէ գիտ-նան որ անոր միակ պատճառը իրենց սի-րելի դերասաններն են: Տիւն Արմենեանի յանկարծական տկարութիւնն էր:

Համակրելի արուեստագիտուհին, որ վերջերս առողջական բաւական ծանր տագնապ մը անցուց, եւ հազու ապա-քինած՝ կործորէն դիմադրաւեց բեմին սպառիչ յոգնութիւնները, երկուշաբթի ամբողջ օրը ռեքլեթի խօսքներուն աշխա-տած էր և իրիկուն ներկայացումին պա-տրատուած:

Դժուարագար ժամը 6ին ատենները այնպիսի բուռն տկարացում մը զգաց, որ իր մօտ զանուարները իրաւամբ մոտհո-ռեցան այն փառնաւոր հետեւանքներուն վրայ որ կրնային յառաջ գալ իրեն համար,

եթէ իրիկուն ստանձնէր իր ջախջախիչ զերը:

Տիւն Արմենեան՝ հակառակ իր կամ-քին՝ տրիպուեցաւ համակրելի իր սեռ-կակը մնալու: Իրեն այցելող բարեկամնե-րուն համակրելի արուեստագիտուհին իր խօրին վիշտը կը յայտնէր մեր թատերա-ւէր հասարակութիւնը ալամայ յուսա-լաւը բրած ըլլալու. խղճահարութեամբ:

Բայց մենք քանայցնք հանդարտեցնել իր վրդովմունքը և ապահովեցուցինք զին-քը՝ որ յառաջիկայ երկուշաբթի աւելի խուռն ու խանդավառ խաղութեամբ մը պիտի վաղեման զինքը ծափահարելու, կը բաւէ որ ինքը չուսով վերագտնէ իր ու-սողութիւնը, ինչ որ մէկ երկու օրուան հանգիստի խնդիր մըն է:

Ամէն անոնք որ տոմար վերցուցած էին առջի իրիկուն համար՝ պիտի կրնան նայն տոմարները գործածել «Ֆրու-Ֆրու»ի ներկայացման, որ անպայման ճեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի իրիկուն:

Իսկ, անիկ առաջ, այս ուրբաթ իրի-կուն Սրբիկոնի մէջ պիտի ներկայացուի Ջուսէկանի Մակսան, որ Տիւն Արա-նայն պիտի կ'իջար պիտի ըլլայ, և որուն պիտի մասնակցին Արմենեանները:

Կը յուսանք որ Իզմիրի հայութիւնը արժանաւորալ յարգանքը պիտի բնծայէ Տիւն Արմենային:

ՀԻՒՆԱՆ ԴԱՆՈՅԻ «ՄԻՆԵՄԱՆ»

Աւելորդ չենք սեպեր անգամ մըն ալ յիշեցնել թէ այս իրիկուն է որ Բաթմի Թրէքի հաստատութեան մէջ ժամը 5-8 տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Հիւանդանոցի ի նպաստ սինդիկատի ներկայացումը՝ ան-հաղթելի մարտի 20-ին յայտագրով մը՝ բնա-կան, պատմական, արուեստագիտական և թատերական պատկերացումներու պէս-պիտութեամբ: Մեր զթատերական միակ հաստատութեան այս նպատակի ներկայու-ցումը՝ վստահ ենք՝ թէ յոյսախառն խաղութեամբ կ'ալի Բաթմի հաստատու-թիւնը պիտի ձգէ Իզմիրի և արուստան-ներու հայ բարեսէր ազգայինները:

ՀԱՅ ԱՐԶԵՍԱՒՈՐԱՑ ԴԱՍԸ

Մասնաւորապէս Իզմիրի Հայ արհես-տաւարդ դասը ցաւալի վիճակի մը մատ-նուած է ժամանակէ մը ի վեր. անոնք՝ անգործ՝ օրն ի րուն կը թափառուին, զը-լուխին մէկ քարէն մըսը կը զարնեն զորմ մը գտնելու, իրենց ցաւին դարման մը ճարելու համար: Շատ անգամ ալ տեղ տեղ խումբ խումբ նստած, կամ սրճա-րաններու մօտ սնկիւնները՝ իրարու ՏԵՐ-ՆԵՂԻՆԻ կըլլան և տխուր մտածումներու մէջ կը թաղուին: Ասոնք գրեթէ ամենքն ալ աշխույժ, կայտա, քարը սեղմող ջուր հանող կտրիճ երիտասարդներ են, իրենց ձեռքին մէջ ունենալով զանազան ար-հեստներ և որոնց՝ աշխատելու կամքն ու եռանդը չէ որ կը պակսի:

Անցեալ դիւր պատահամբ հանդիպե-ցայ այս անգործ արհեստաւոր դասին իր կեդրոնականին եղող սրճարանի մը մէջ. խորապէս տխրեցայ, տեսնելով այս խեղ-ճերը որոնք յուսահատական նստածքներ սեւեռելով չորս զին՝ անէծքներ կը կար-դային դիմում ձեռնադրելուն դէմ և իրենց յուսահատական վիճակին դառնորէն վի-տակից՝ իրենց տառապալի կեանքին վերջ տալու միջին խորհուրդներ կը յղանային զոյգիս:

Հետաքրքրութեան մըսը՝ մօտեցայ խումբին և ջանացի կերպով մը հասկնալ անոնց այս վիճակին պատճառը: Բա-նի մը հարց ու պատասխաններու փոխա-նակումէն վերջ՝ կը հասկնամ թէ այս չա-րաքարող երիտասարդները անվատուած և անաշխատ կերպով հարստութեան տիրա-նուտ տնկուին չէ. որ բռնուած են, այլ ի-րենց միակ փափաքն է զորմ մը, աշխա-տութիւն մը գտնել, իրենց ձեռքը ունե-ցած արհեստովը աշխատել և զէթ չորս-բեկ հայ մը հայկաթիկ իրենց և իրենցին-ներուն:

Պատահ մը հայ ճարելու իրենց բուն ճիւղին մէջ, հայրենիքի այս գաւառները ամէն դուռ գոյ կը գտնեն իրենց առջև, անանցանելի պատուարներու կը հանդի-պեն, և կենսաբ. պայքարին մէջ՝ ոգի ի-րոյն կոտելու իրենց գեղեցիկ արամաղ-

Տիր. Ստ. իր. ուսանող ժյուքիւն... ֆէրխաեթ թիւ 9-13